

Nadler Herbert (1883–1951)

A lap mostani számában a Budapesti Állatkert egykori unitárius igazgatóját mutatjuk be.

Az angolszász eredetű Nadler Herbert Budapesten született 1883. május 13-án gyógyszer-nagykereskedő családban. Az érettségi vizsga letétele után a Képzőművészeti Főiskola festészeti szakára iratkozott be, ahol két esztendőt töltött el a festészet elsajátításával.

1905-ben gr. Battyáni Ervin bögötei (Vas megye) uradalmában a gróf személyi titkára, majd számtartója volt. Mint ilyen részt vett a gróf – rövid ideig működő – szociális jellegű „szabad iskolája” létesítésében. Miután a grófi birtok 1916-ban feloszlott, a kapott végkielégítés megvetette Nadler jövőjének alapját. A grófi birtokon belekóstolt a vadászat szépségeibe, közvetlen kapcsolatba került a természettel, az állatvilággal és itt hódolhatott először nagy szenvedélyének, a vadászatnak. A bögötei végkielégítés egy részéből vadászterületet bérelt a Fogarasi- és a Máramarosi-havasokon, s idejének nagy részét a havasokon töltötte el.

1929-től 1948-ig a Budapesti Állatkert igazgatói tisztségét töltötte be. Amint Fodor Tamás a Nimród című vadászati szaklapban írta, (1933. máj. 226. old.) Nadler nem volt állatkerti szakember, de jól ismerte az állatokat. Megnyerő modorával és az emberekhez értő magatartásával hamar megnyerte az Állatkert régi és tapasztalt munkatársait. Minden esztendőben megfordult Európa valamelyik nevezetesebb állatkertjében és az ott szerzett tapasztalatokat fölhasználta a Budapesti Állatkert fejlesztésére. Így ő bővítette a ragadozóházat, vezettette be a melegvizet a „vastagbőrűek” házába, s több technikai újításával biztosította az Állatkert korszerű működését. Naponta megfordult az állatkert minden pontján. Figyelte az állatokat s hazánkban elsőként ő végzett „állatmagatartási” megfigyeléseket, és elsőként tanulmányozta a különféle vadfajok szaporodási biológiáját. Ennek eredményeképpen tudta a vadállományt egyfelől szaporítani, másfelől tudott más állatkertekkel cserepartner viszonyt fönntartani. Mint az Állatkert igazgatója szoros kapcsolatba került a természettudományi élet legjelentősebb képviselőivel. Így többek között az afrikai vadász-kutatóval, Kittenberger Kálmánnal.

Nadler nemcsak kiváló állatismerő volt. Ismereteit igyekezett továbbadni, főleg az Állatkert Természet címet viselő lapjába, mely az állatkert zoológiai, vadászati és halászati lapjaként szolgálta az intézmény népszerűsítését. E lap célját Nadler így fogalmazta meg: „művelje és fejlessze az élő természet szeretetét és terjessze a természet ismeretét”. Nadler a lapot 1944 végéig szerkesztette. A benne megjelenő írások közölték a biológia minden elméleti és gyakorlati eredményét. Tudósítottak a növényvilágról, a vadászatról és az állattani érdekességekről. A lap képanyagát Vadas Ernő fotóművész fényképei, Verényi Elemér festményei és Schell József

rajzai képezték. Nadler nagy érdeme volt, hogy a lapban megteremtette a Magyar Vadásztrófeák Tárat azzal, hogy fényképes beszámolókat közölt a kiállítások anyagáról.

Hazánkban már 1871-ben megrendezésre került a Nemzeti Lovarda épületében az első nyilvános agancskiállítás és 1881-től már érvényes lett az a gyakorlat, amely az agancsok sorrendjét a hossz- és körmérték összeadása alapján döntötte el. 1937-ben Nadler az agancsbírálatra új képletet állított föl, mely – részben – napjainkban is érvényes.

A II. világháború romba döntötte a Budapesti Állatkertet is. Nadler az elsők között vett részt annak újbóli fölépítésében. 1948-ban történt nyugdíjba vonulásakor a Természettudományi Múzeumra hagyta gazdag trófeagyűjteményét, 800 darab preparált vadkoponyáját. 10 vaddisznó- és medvebőrt, egy kitömött medvét, 6 siket- és nyírfajdot, valamint gazdag könyvtárát.

Nadlernak nagy érdeme volt, hogy vadászatairól „élménynapló”-t vezetett, melyekből ismertté vált kimagasló szakértelme, mérhetetlen türelmű kitartása, akaratereje, ügyessége és gyakorlottsága. Múltbeli tapasztalatait leányfalui házában formálta irodalmi alkotásokká. Élete utolsó szakaszában tapasztalatait – pipázás közepette – feleségének diktálta gép alá. Ezek egy része könyv alakban is megjelent. Így 1926-ban *Cserkészeten és lesen Nagymagyarországon*, 1935-ben *Fogoly vadak között*, 1937-ben *Vadásznapok, vadászévek*, 1943-ban *A Keleti és Déli Kárpátokban* című munkája látott napvilágot. Elkészült, de kiadatlanul maradt munkája *A Bakonyból a Kárpátokba* címet viseli. 30 kötetnyi vadásznaplója 3000 vadásznapot örökített meg. Cikkei jelentek meg a *Természet* és a *Nimród* című folyóiratokban.

Nadler a hazai vadászat és a mezőgazdaság fejlesztése körül szerzett érdemei elismeréseként 1942-ben „gazdasági főtanácsos” címet kapott. Nevét két vadásztársaság vette föl. 1989-ben tiszteletére a Magyar Biológiai Társaság Állattani Szakosztálya és a Fővárosi Állatkert és Növénykert az állatkert területén szoboravatással egybekötött ünnepi ülést rendezett. (Ezen jelen volt e sorok írója is.)

Nadler mellszobra László Péter szobrászművész dicséri. Születésének 100. évfordulóján a Nimród című lap „emlékszámot” jelentetett meg.

Koltár Károly a Nimród 1983. májusi számában Nadlert így jellemezte: „a vadászat művészetének volt megismerője. Ismerte az erdőt, a mezőt, a vadakat. Tisztában volt azok életével, szokásaival. Amit csinált, azt komolyan vette és meg is örökítette élménynaplójában. Életével és munkásságával úgy a tudományos, mint az egyházi életnek mintaképpül szolgál”.

A Budapesti Egyházközség halotti anyakönyve szerint halálát tüdőgyulladás idézte elő. A Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra, a gyászszertarást Szolga Ferenc lelkész végezte.

Kelemen Miklós